

V trenutkih težke izgube, ki jo za vso našo skupnost pomeni smrt tovariša Tita nikakor še ni mogoče celovito oceniti in presoditi veličino in pomen Titovega dela za našo deželo, za delavsko in komunistično gibanje ter za svetovno politično dogajanje pred in po drugi svetovni vojni.

Vse dimenzije Titovega dela, ki se tesno prepletajo v nedeljivi zgodovinski celoti bo lahko izmerila šele prihodnja zgodovina. Nam še vedno pritegne pogled blišč aktualnih preteklih in sodobnih dogajanj, katerih bistveni so-tvorec je bil tudi tov. Tito, pri čemer se nam je zdelo kar nekako naravno in samo po sebi umevno njegovo delo, prizadevanje in uspehi. Pozabljali smo na to, da je ravno ta naravnost dejanj del Titove edinstvene veličine in zdi se, da nam je šele njegova smrt in poklonitev skoraj vsega sveta njegovemu delu in spominu opomnila na izjemnost Titovega državniškega delovanja, ki se nam je zdelo že skoraj povsem samo-umevno in naravno. Zato nas še čaka delo na analizi Titovega dela in pogojev ter razlogov, ki so omogočali oblikovanje Titove osebne, revolucionarne in svetovnopolične poti. Titovo prizadevanje je zagotovilo Jugoslaviji in nam vsem neizmeren revolucionaren potencial, ki se bo, tako upamo, lahko sproščal v vseh prihodnjih kriznih in težavnih obdobjih. Teh verjetno ne bo nič manj kot doslej in tudi nič lažja ne bodo. Težavna bodo za nas tudi zato, ker se bomo morali odločati in ravnati tako kot je primerno Titovim naslednikom, da ne bi izgubili svojega obraza pred svetom in samim seboj. Boj za ohranitev Titove dediščine bo verjetno potekal v drugačnih okoliščinah kot boj za Leninovo dediščino, vsekakor pa bo zahteval izredno zavestno in odločno dejavnost vsakega posameznika, še posebno pa vsakogar, ki se šteje za marksista in komunista. Dozorelost naprednih sil našega časa pa daje veliko možnosti, da se bo Titova dediščina ohranila in poglobila. Vsekakor bo tudi ta boj imel svetovne ne le jugoslovanske razsežnosti, kajti Tito in njegovi sodelavci so usodo Jugoslavije, njene specifične socialistične poti nedeljivo povezali z usodo svetovnega socialističnega in komunističnega gibanja in tudi z usodo sveta sploh.

Titova revolucionarna pot je edinstvena glede na pot drugih velikih voditeljev delavskega gibanja. Tito je menda edini voditelj delavskega gibanja, ki je izšel iz delavskih vrst in se je skozi trdo šolo revolucije povzdignil tudi na vodilno mesto naroda, več narodov, države in velikega mednarodnega gibanja. Zgodovin-

ska pričevanja dokazujejo, kako je ravno Tito v odločilnih trenutkih naše revolucije znal najti pravo pot, ki je mnogi veliko bolj izobraženi in poučeni ljudje v komunističnem gibanju in izven njega niso videli ali zapazili. Tako je bilo npr. v pripravah za boj z fašizmom, in sedaj se vedno bolj kaže, da je Tito že tedaj dejansko začel tudi boj s stalinizmom, kar se potrjuje nato skozi dogajanja v NOB. Po koncu druge svetovne vojne je Tito dejal: »Vojaška zmaga nad fašizmom bo hitra, ne smemo pa misliti, da bo fašizem s tem že uničen. Potrebna bo še dolga in vztrajna borba z njim v mnogih državah. Po vsem svetu je povezan in skušal se bo zopet dvigniti, če mu ne zadamo popolnega, smrtnega udarca. To je ena najvažnejših nalog in vsak narod, ki želi preprečiti v bodočem take katastrofe, kakršno smo doživeli v tej vojni, jo mora izvršiti.«

Ob težkem prelomu z kominformom, ko so mnogi zdvomili tudi nad samim marksizmom in leninizmom, je Tito spoznal, da je dejanska naloga in resnični pogum v tem, da vztrajamo na poti socializma, da se ne odpovemo idejam Marxa in Lenina, a da pokažemo kako različen je resnični socializem od stalinizma. Uvidel je, da edino ideja samoupravljanja kot realizacija leninskega načela: »Tovarne delavcem« in ki je bilo nato razširjeno na družbeno samoupravljanje kot realiziranje Marxove ideje dejanskega družbenega upravljanja z družbo, tj. kot samoupravljanje ljudi s pogoji svojega življenja in dela in z rezultati dela, lahko rehabilitira idejo socializma in komunizma.

Tito se je vsekakor zavedal, da je s tem odprl vrata družbenemu gibanju, ki ne more končati v fiksnem rezultatu, zato je vedno imel jugoslovansko družbo za nedokončano družbo. Kot marksist je vedel, da je uspeh našega socialističnega samoupravljanja odvisen od tega, če povežemo družbena prizadevanja naše skupnosti z dejanskim reševanjem svetovne krize, če preprečujemo izbruh svetovne vojne ali vojn sploh. Toda ne s preprostim nevtralizmom, temveč z razbijanjem blokovskega sveta, ki je, tako lahko danes že ugotovimo, neposredni naslednik še nerazrešene situacije iz konca druge svetovne vojne. Nasprotja med agresivnim meščanskim imperializmom in stalinističnim psevdosocialističnim imperializmom, obeh zaprtih v svoje bloke, skriva na sebi nevarnost oživitve fašizma in stalinizma ter vsakovrstnega totalitarizma svetovnih razsežnosti, oz. modernega barbarstva. V tem spopadu se ne skriva le kriza meščanskih družb, temveč prav tako tudi (enakovredna) kriza socializma in delavskega gibanja sploh. Zato je boj proti blokovski razdelitvi sveta, ki ga je začela naša država s Titom na čelu, tako demokratično, osvobajajoče, očlovečujoče kot tudi resnično revolucionarno dejanje, medtem ko je vsakršno delovanje z pozicij »blokovskega socializma« implicitno ali eksplicitno reakcionarno dejanje. Zaradi tega so različne oblike razbijanja neuvrščene gibanja in vezanja na bloke, proti čemur se je Tito boril do kraja življenja, nazadnjaško dejanje in nikakršen socialistični radikalizem ali demokratično dejanje.

Ker bodo ta spoznanja verjetno z naraščanjem obče družbene krize človeštva postajala vse jasnejša, bodo verjetno vse bolj nasilni in tudi perfidni poizkusi tistih sil, ki izhajajo iz preživelih in napačnih front, bodisi iz blokovskega, bodisi iz različnih represivnih in manipulantskih politik. V tej situaciji ima že sedaj in bo še imela politika Jugoslavije in tovariša Tita izreden pomen, in osrednji problem sedanje in prihodnje epohe bo, kako povezati dejanski boj za mir, za miroljubno

koeksistenco, za preseganje blokstva z dejanskim bojem za svetovni socializem in komunizem, brez uniformiranja, vojnih pritiskov in totalitarizmov. Tu se bo verjetno odigrala mogočna katalizacija vseh dosedanjih in bodočih naprednih in demokratičnih gibanj v enovit tok svetovne revolucije, oz. bolje, gibanje za komunistično alternativo svetovne zgodovine.

Vedno bolj se kaže, da ima sleherna kriza sedanjega človeštva končno svetovni značaj, da so lahko posledice neučinkovitega reševanja teh kriz katastrofalne, da lahko reši te krize le celovito svetovno prizadevanje ljudstev sveta, ki bo zmožno tudi spreminjanja proizvodnih in družbenih odnosov. Tito je v svojih govorih tako doma kot pred svetovno javnostjo to večkrat izrazil. Njegova koncepcija neuvrščenosti nikakor ni bila »nerazredna«, »nadrazredna« ipd. kot se jo je površno ocenjevalo in kritiziralo, temveč je bila pomemben korak k dejanski svetovni in dejanski človeški revoluciji. Za nadaljevanje tega koraka bo potrebno še veliko bojev, požrtvovanja, miselnega in teoretičnega napora kot tudi dejanske akcije, skratka vsega tega, kar je vse svoje življenje počel tudi Tito sam.

Kako so Titova prizadevanja po tem, da v Jugoslaviji izgradimo socialistično samoupravno družbo, povezana z revolucionarnim dogajanjem po svetu, kažejo poleg gibanja aktivne neuvrščenosti tudi globoke in trajne povezave jugoslovanske Zveze komunistov z drugimi osvobodilnimi gibanji, komunističnimi, socialističnimi in tudi socialnodemokratskimi partijami, pri čemer se je Tito vedno zavzemal za enakopravnost vseh partij in gibanj in za upoštevanje specifične sleherne dežele v njeni obliki socialističnega ali revolucionarnega razvoja. Že danes lahko ugotovimo, prihodnost pa bo verjetno to še natančneje dokazala, da je bil Tito in njegov vpliv ter posebno njegova koncepcija socialistične revolucije in odnosov med partijami bistvenega pomena za nastanek evrokomunizma in vseh podobnih poizkusov avtonomnih poti boja raznih komunističnih in socialističnih partij.

Tudi interes za uspostavljanje povezav med komunističnimi, socialističnimi, socialnodemokratskimi partijami in narodnoosvobodilnimi gibanji, ki ga je Tito gojil od prelomnega leta 1848 dalje (na svojski način pa je bilo izraženo tudi v naši NOB), je bilo prizadevanje, ki naj ponovno zlepi črepinje iz razpadle posode delavskega gibanja, ki jo je v mnogem razbila sektaška Stalinova politika in socialdemokratski oportunizem.

Tako se Tito v vsem svojem prizadevanju dejansko kaže kot odločen in vsestranski borec proti imperializmu, fašizmu in stalinizmu v vseh njunih oblikah, tako kot izreden poveljnik naše vojske med NOB.

Njegovo spoznanje, ki ga je izrekel na Visu, da se boj nadaljuje, da se je svetovna reakcija le začasno umaknila, dobiva danes novo, a aktualno obliko boja proti blokovski razcepljenosti v boju za mir in miroljubno sodelovanje med med narodi, za humanistično redefinicijo pojma socialistične revolucije, socialistične družbe ter komunistične socialistične partije.

Vse to je dejansko s svojo osebno iniciativo in vizijo v praktično zavest in v družbeno prakso v mnogočem privedel Tito, ki je svoje osebno življenje in smrt neločljivo in bistveno povezal z revolucijo človeštva, da ne rečemo celo njej žrtvoval.

Fenomen Tita, ki se je iz preprostega delavca in kmeta znal izoblikovati v delavskega, vojaškega in državnega voditelja z izdelanim konceptom socialistične

revolucije, je primer Gramscijevega »komunističnega intelektualca«, ki se rodi iz samega delavstva in je sposoben ob pristni razredni navezanosti tudi najglobljih uvidov v bistvo zgodovinskega dogajanja, torej je »razredni intelektualec« par excellence.

Mislim, da bomo lahko šele v prihodnje začutili in počasi dojeli, kaj je Tito kot osebnost in kot zgodovinski fenomen dejansko pomenil. Menimo, da bi k temu osvetljevanju morali bistveno prispevati tudi marksistični filozofi in teoretiki. Ne le zaradi same osebnosti tovariša Tita, čeprav je ta enkratna in mogočna bitnost, temveč zaradi njegove zmožnosti, da vskladi osebno revolucionarno iniciativo in delo z bistvenimi prelomi zgodovine nekega ljudstva in tudi sveta, da postane skoraj magični katalizator ljudskih hotenj in vizij. To odkriva neko specifično dimenzijo družbenega dogajanja, ki je bila do sedaj zanemarjena v teoretičnih osvetlitvah, namreč dimenzijo neukinljive vloge posameznih osebnosti (ali vodilnih ali ne, to je vseeno) v revolucionarnem gibanju. Fenomen katalizacije družbenih gibanj skozi izgrajevanje številnih neponovljivih in vzvišenih osebnih zgodovin je primer za tisto sovpadnost revolucionarnega spreminjanja sveta in samosprenjanja ljudi v resničnih revolucijah, o katerih je pisal Marx v tretji tezi o Feuerbachu. Samo takšno gibanje, ki sebi nosi množično obliko samotranscendiranja osebnosti množice ljudi, je lahko rodilo tudi osebnost in fenomen Tita. Zato je Tito tudi simbol resnične ljudske in globoko človeške revolucije, zato je ta fenomen hkrati občečloveški, živi moralni imperativ, ki je uspel ob smrti svojega fizičnega nosilca in simbola združiti v enkratni zgodovinski freski skoraj celoten svet.

Zaradi tega lahko vsakomur, kdor bi nas spraševal, kako bo sedaj, »po Titu« odgovorimo, da naj se predvsem on sam vpraša, kako bo sedaj, »po Titu«, oz. še bolje, kaj je on dosedaj delal in storil, »ob Titu«. Kajti Titova revolucionarna sinteza zavezuje svet, vse ljudi, naj bodo voditelji držav ali običajni ljudje. Vsi smo odgovorni za to, kaj bo s tem našim svetom, »po Titu«. To nas Jugoslovanov seveda nikakor ne odvezuje odgovornosti za lastno početje, temveč nas postavi v še bolj ostro luč zgodovine, pod še ostrejšo kritično presojo lastnih dejanj.

Tito vsekakor predstavlja ne le našo človeško moč, temveč tudi vest, odgovornost in moralni obraz.

Za to smo mu najgloblje hvaležni, in kljub užaloščenosti ob njegovi smrti smo ponosni na njegovo delo in tudi na delo celotne naše dežele, ki je neločljivo povezano s Titovim delom.

Zastave slave, priklonite se mu v spomin!